

Nr 170

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd; given Stockholms slott den 8 november 1968.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att det i djurskyddslagen förs in en bestämmelse som ger länsstyrelse möjlighet att i vissa fall förbjuda den som vanvårdar djur att för viss tid eller tills vidare handha djur. Är den försumlige ägare av djuret, skall länsstyrelsen dessutom kunna ålägga honom att avhända sig djuret och förbjuda honom att skaffa nytt djur. Beslut om förbud eller åläggande föreslås kunna meddelas endast i särskilt kvalificerade fall. I första hand avses de fall då någon har underlåtit att efterkomma sådan föreskrift om djurs vård eller behandling som hälsovårdsnämnd eller länsstyrelse har meddelat honom och som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt.

Om djurägare inte iakttar åläggande att avhända sig djur eller förbud att anskaffa djur, skall länsstyrelsen enligt förslaget ha rätt att förordna att djuret skall omhändertagas genom polismyndighetens försorg på den försumliges bekostnad för försäljning eller dödande. Vidare föreslås bötesstraff för den som bryter mot förbud att handha djur. Vid bestämmande av straff för djurägare skall hänsyn tas till den förlust som han kan ha lidit genom att hans djur har omhändertagits.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd

Härigenom förordnas, dels att 14 § 2 mom. samt 17—19 och 21 §§ lagen den 19 maj 1944 om djurskydd¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels att till 14 § skall fogas ett nytt moment, 4 mom., av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

14 §.

2 mom. Åsidosätter någon — — — — — hos länsstyrelsen.

För avhjälpande av missförhållande i avseende å djurskyddet äger länsstyrelsen samma befogenheter som enligt första stycket tillkommer hälsovårdsnämnden.

Föreligga sådana omständigheter att förbud enligt 4 mom. andra stycket kan komma i fråga, skall hälsovårdsnämnden göra anmälan därom till länsstyrelsen.

4 mom. För avhjälpande av missförhållande med avseende å djurskyddet äger länsstyrelsen samma befogenheter som enligt 2 mom. första stycket tillkommer hälsovårdsnämnden.

Underlåter någon att efterkomma av hälsovårdsnämnd eller länsstyrelse meddelad föreskrift, som avses i 2 mom. första stycket och som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt, eller föreligger i annat fall missförhållande av allvarlig natur i fråga om djurs vård eller behandling, äger länsstyrelsen meddela den försumlige förbud att handhava djur eller visst slag av djur. Är den försumlige ägare av djuret eller djuren, äger länsstyrelsen dessutom meddela honom åläggande att avhända sig djuret eller djuren och förbud att anskaffa djur eller visst slag av djur. Förbud enligt detta stycke skall avse viss tid eller gälla tills vidare.

Länsstyrelsens beslut skall lända till omedelbar efterrättelse, om ej annorlunda förordnas.

¹ Senaste lydelse av 14 § 2 mom. och 21 § se 1965:728 samt av 17—19 §§ se 1946:865.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

17 §.

Är djur utsatt för djurplågeri och sker ej på tillsägelse av polismyndigheten rättelse, äger denna omhändertaga djuret samt, där sådant med hänsyn till kostnaden för djurets vård eller andra omständigheter finnes nödvändigt, efter värdering låta försälja eller döda det.

Är djur utsatt för djurplågeri och sker ej rättelse på tillsägelse av polismyndigheten, hälsovårdsnämnden eller länsstyrelsen, äger länsstyrelsen förordna att djuret skall omhändertagas genom polismyndighetens försorg. Om sådant omhändertagande må länsstyrelsen även förordna, där est djurägare ej iakttagit åläggande att avhända sig djur eller förbud att anskaffa djur. Länsstyrelsens beslut skall lända till omedelbar efterrättelse, om ej annorlunda förordnas.

Det ankommer på polismyndigheten att efter värdering låta sälja eller döda djur som omhändertagits. I fall som avses i första stycket första punkten må polismyndigheten i stället föranstalta om vård av djuret tills vidare.

Närmare bestämmelser angående förfarandet, när djur omhändertages, meddelas av Konungen.

18 §.

I fråga om åtgärd som i 17 § sägs gälla i tillämpliga delar vad i rätttegångsbalken är stadgat om beslag; dock skall, om ej rätten utsatt annan tid, åtal för djurplågeriet väckas inom en vecka från det åtgärden vidtogs.

Närmare bestämmelser angående förfarandet, när djur omhändertages, meddelas av Konungen.

Sedan djur omhändertagits, må ägaren ej förfoga över det utan tillstånd av polismyndigheten.

19 §.

Kostnad som ————— allmänna medel.

Har talan väckts om ansvar för djurplågeri skall domstolen vid målets avgörande pröva, huruvida nämnda kostnad skall till statsverket återgäldas av åklagaren eller av den tilltalade. Ej må åklagaren därtill förpliktas i annat fall än då den åtgärd som föranlett kostnaden blivit av honom utan skäl vidtagen eller fastställd.

Dömes någon i fall som avses i 17 § första stycket första punkten för djurplågeriet, skall kostnaden återgäldas av denne. I fall som avses i samma stycke andra punkten skall kostnaden återgäldas av den åläggandet eller förbudet gäller. I övrigt skall kostnaden stanna å statsverket.

(Nuvarande lydelse)

Har djuret av polismyndigheten försålts, skall polismyndigheten, i avbidan på domstolens beslut i kostnadsfrågan, av försäljningssumman innehålla ett belopp som svarar mot vad av allmänna medel förskjutits.

(Föreslagen lydelse)

Har omhändertaget djur sålts genom polismyndighetens försorg, må kostnad, som skall återgäldas av ägaren, uttagas ur köpeskillingen. Är i fall som avses i 17 § första stycket första punkten åtal för djurplågeriet väckt mot ägaren när köpeskillingen inflyter, skall polismyndigheten, i avbidan på domstolens prövning i ansvarsfrågan, av köpeskillingen innehålla ett belopp som svarar mot kostnaden.

21 §.

Den som bryter mot vad i 8 a, 9, 10, 11 eller 12 § stadgas eller åsidosätter honom åvilande skyldighet enligt 15 § första stycket eller underlåter att fullgöra vad honom åligger enligt 20 § andra stycket, dömes till dagsböter.

Den som bryter mot vad i 8 a, 9, 10, 11 eller 12 § stadgas eller överträder sådant förbud att handhava djur som meddelats enligt 14 § 4 mom. andra stycket eller åsidosätter honom åvilande skyldighet enligt 15 § första stycket eller underlåter att fullgöra vad honom åligger enligt 20 § andra stycket, dömes till böter. Dömes djurägare för överträdande av förbud att handhava djur, skall vid straffets bestämmande hänsyn tagas till den förlust djurägaren lidit genom att hans djur omhändertagits.

Om straff ————— i brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969.

Är djur vid lagens ikraftträdande omhändertaget enligt äldre lag, äger denna alltjämt tillämpning beträffande omhändertagandet och kostnaden därför.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 18 oktober 1968.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, JOHANSSON, HOLMQVIST, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *förbud att handha djur i vissa fall* och anför.

Inledning

Lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd (den s. k. djurskyddslagen) avser vård och behandling av husdjur och andra djur som hålls i fångenskap. Lagen innehåller dels vissa allmänna bestämmelser om hur sådana djur skall behandlas och vårdas, dels föreskrifter av mer speciell karaktär om vad som skall iakttas i samband med en del särskilda förfaranden med djur. Det har i första hand lagts på hälsovårdsnämnden i orten att öva tillsyn över att bestämmelserna efterlevs. Nämnden har sålunda befogenhet att vid vite förelägga den som åsidosätter vissa bestämmelser i lagen att iaktta föreskrift som den meddelar. Om sådan föreskrift inte följs, får nämnden själv låta verkställa nödvändig åtgärd på den försumliges bekostnad. Samma befogenheter tillkommer länsstyrelsen. Polismyndigheten har i vissa fall rätt att omhänderta djur som är utsatt för djurplågeri och att, om det anses nödvändigt, sälja eller döda det.

Bestämmelse om straff för djurplågeri finns intagen i 16 kap. 13 § brottsbalken. Bestämmelsen avser alla slag av djur, således inte bara sådana som omfattas av djurskyddslagen.

Det har i olika sammanhang gjorts gällande att det i praktiken inte räcker med de möjligheter som djurskyddslagen ger samhällets organ att ingripa till förekommande av allvarliga fall av djurplågeri eller fortgående vanvård av djur. Synpunkter av det slaget framfördes sålunda vid en interpellationsdebatt i riksdagens andra kammare i april 1967. Jag förklarade därvid att det fanns anledning att ta upp frågan till förnyat övervägande.

Riksdagens justitieombudsman har senare i en framställning den 10 augusti 1967 till Kungl. Maj:t framhållit, att det borde vara möjligt att i allvarliga fall av djurplågeri förbjuda den som inte tar rättelse av andra åtgärder att för framtiden handha djur (se JO:s ämbetsberättelse 1968 s. 136). 1968 års riksdag har uttalat sig i samma riktning vid behandlingen av motionerna I:86 och 194 samt II: 120 och 255 (3LU 1968: 20, rskr 110).

Med anledning av den kritik som har riktats mot de nuvarande bestämmelsernas effektivitet har inom justitiedepartementet i mars 1968 upprättats en promemoria angående hithörande frågor (Stencil Ju 1968: 7). Promemorian mynnar ut i ett förslag om att en bestämmelse om möjlighet att meddela förbud att handha djur förs in i djurskyddslagen. Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av riksåklagaren (RÅ), Göta hovrätt, rikspolisstyrelsen, lantbruksstyrelsen, veterinärstyrelsen (efter hörande av länsveterinärerna), länsstyrelserna i Uppsala, Malmöhus, Värmlands och Västerbottens län (efter hörande av några hälsovårdsnämnder i länen), föreningarna Sveriges häradshövdingar och stadsdomare, Sveriges länspolischefer samt Sveriges polismästare, Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges veterinärförbund, Svenska djurskyddsföreningen, Nordiska djurskyddsföreningen och Föreningen Djurens vänner i Stockholm.

Huvuddragen av gällande bestämmelser

Enligt 16 kap. 13 § brottsbalken skall den som genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt otillbörligen utsätter djur för lidande dömas för djurplågeri till böter eller fängelse i högst två år.

Djurskyddslagen trädde i kraft den 1 januari 1945. Vissa ändringar av och tillägg till de ursprungliga bestämmelserna i lagen har genomförts 1946, 1958 och 1965. I 1 § sägs att lagen avser vård och behandling av husdjur och av andra djur som hålls i fångenskap. 2—6 §§ innehåller vissa allmänna regler om behandlingen av djur. I dessa ställs bl. a. upp vissa krav på djurens förvaringsrum. Vidare sägs att djur skall förses med erforderligt foder och vatten samt skyddas mot överansträngning och annat lidande. Djur får inte hållas bundet eller tjudrat på ett för djuret plågsamt sätt eller så att det inte kan få behövlig vila. S. k. hällning och klubbning vid betesgång får inte heller förekomma. Har djur blivit sjukt eller skadat, skall det utan dröjsmål tas om hand för behövlig vård, om inte sjukdomen eller skadan är så svårartad att djuret bör dödas. Vissa föreskrifter ges också om transport av djur. Närmare bestämmelser i detta avseende meddelas i kungörelsen den 15 december 1944 (nr 781) ang. transport av vissa levande djur med motorfordon m. m.

I 7 § hänvisas i fråga om slakt av husdjur till en särskild lag av den 4 juni 1937 (nr 313).

Enligt 8 § får djur inte övas för eller användas vid filminspelning, offentlig föreställning eller annan förevisning på sådant sätt att det utsätts för ångest eller annat lidande. Om offentlig förevisning av djur meddelas närmare bestämmelser i kungörelse den 6 november 1959 (nr 486).

Kennelrörelse och hundpensionat får enligt 8 a § inte drivas yrkesmässigt eller annars i större omfattning utan tillstånd av hälsovårdsnämnden. I 8 b § ges bestämmelser om löplina m. m. för bandhund.

I 9—11 §§ behandlas särskilda åtgärder med djur, såsom kastrering och kupering. Sådana åtgärder skall, i den utsträckning som de över huvud taget får vidtas, i allmänhet utföras av veterinär.

Bestämmelser om användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m. ges i 12 och 13 §§. I den mån Kungl. Maj:t inte har medgett undantag för särskild institution eller inrättning, krävs tillstånd av veterinärstyrelsen för användning som medför lidande för djuret. En närmare reglering av vad som gäller på området finns i kungörelsen den 17 november 1944 (nr 771) med vissa bestämmelser om användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m.

Överträdelse av bestämmelserna i 8 a § och 9—12 §§ straffas enligt 21 § med dagsböter. Innebär överträdelsen djurplågeri, döms gärningsmannen till straff enligt 16 kap. 13 § brottsbalken. I sådant fall utesluts tillämpning av djurskyddslagens straffbestämmelser.

De allmänna bestämmelserna i 2—6 §§ och 8 b § är inte straffsanktionerade i djurskyddslagen. Innebär ett åsidosättande av bestämmelserna att djur otillbörligen utsätts för lidande, tillämpas emellertid brottsbalksbestämmelsen också i ett sådant fall. I övrigt litar djurskyddslagen till ett administrativt övervakningssystem som har utformats med riktpunkten att det skall tillses att de allmänna bestämmelserna efterlevs. Enligt 14 § 1 mom. har hälsovårdsmyndigheten i orten att öva tillsyn över djurens vård och behandling. För sådant ändamål skall nämnden utse en eller vid behov flera tillsyningsmän. Vid tillsynen medverkar länsveterinären och distrikts- eller stadsveterinären. Länsstyrelsen skall med biträde av länsveterinären vaka över att hälsovårdsnämnder och tillsyningsmän samt distrikts- och stadsveterinär fullgör sina åligganden. Högsta tillsynen över djurskyddet tillkommer veterinärstyrelsen, som har att meddela erforderliga råd och anvisningar till ledning för övriga tillsynsorgan.

Åsidosätter någon vad som föreskrivs i 2—6 §§ eller 8 b §, kan hälsovårdsnämnden, i den mån inte särskilda bestämmelser gäller, enligt 14 § 2 mom. meddela föreskrift om vad han har att iaktta enligt dessa paragrafer. Nämnden får i sådant fall också förelägga vite. Underlåter någon att vidta föreskriven åtgärd, har nämnden rätt att verkställa åtgärden på den försumliges bekostnad. Samma befogenheter tillkommer länsstyrelsen. Häl-

sovårdsnämnds beslut enligt 14 § 2 mom. kan överklagas hos länsstyrelsen. Talan mot länsstyrelsens beslut i ärende enligt djurskyddslagen prövas av regeringsrätten.

I 14 § 3 mom. ges vissa bestämmelser om hälsovårdsnämnds handläggning av djurskyddsärende.

Enligt 15 § är den som har djur i sin vård skyldig att låta bl. a. hälsovårdsnämnden, tillsyningsman, läns-, distrikts- eller stadsveterinär besiktiga djuret samt stall eller annat förvaringsrum, födoämnen, redskap och persedlar som är avsedda för djuret. Vid behov kan polismyndigheten meddela handräckning för att få till stånd sådan besiktning.

Med stöd av 17 § kan polismyndigheten i vissa fall omhänderta djur samt, om det finnes nödvändigt med hänsyn till kostnaden för djurets vård eller andra omständigheter, efter värdering låta försälja eller döda det. Förutsättning är att djuret är utsatt för djurplågeri och att rättelse inte sker på tillsägelse av polismyndigheten. Enligt 18 § gäller — med visst undantag — rättegångsbalkens regler om beslag i tillämpliga delar beträffande åtgärd som nu nämnts. I 19 § ges bestämmelser om kostnad som föranleds av omhändertagande enligt 17 §.

Kungörelsen den 17 november 1944 (nr 769) angående förfarandet vid polismyndighets omhändertagande av djur m. m. innehåller närmare föreskrifter om vilka åtgärder som skall vidtas i samband med att djur tas om hand enligt 17 § och om vissa kostnadsfrågor.

Påträffas djur så svårt sjukt eller skadat att det uppenbarligen bör dödas omedelbart, får enligt 20 § veterinär eller polisman genast föranstalta där-om. I synnerligen trängande fall har också envar annan sådan rätt. Ägarens eller innehavarens mening bör inhämtas i förväg. Den som låter döda djur med stöd av denna bestämmelse är skyldig att efteråt underrätta ägaren eller innehavaren. Kan det ej ske, skall i stället polismyndigheten underrättas.

Den som åsidosätter skyldighet enligt 15 § att låta hälsovårdsnämnd eller annan besiktiga djur, förvaringsrum o. d. eller som underlåter att lämna underrättelse enligt 20 § om att djur har dödats, döms enligt 21 § till dagsböter.

Tidigare behandling av frågan om förbud att handha djur

I det *betänkande av år 1938* (SOU 1938: 36), som låg till grund för djurskyddslagen, föreslog utredningsmannen att i strafflagen närmast efter djurplågeriparagrafen skulle införas en ny bestämmelse, som skulle göra det möjligt för domstol att meddela den som hade begått djurplågeri ett förbud att ta befattning med djur. För att sådant förbud skulle få meddelas borde — förutom brottet — krävas att gärningsmannen kunde antas

vara för framtiden uppenbart olämplig att handha djur. Förbudet skulle gälla för viss tid, minst ett och högst fem år, eller för alltid och avse att äga, sköta, köra, slakta eller eljest syssla med djur. Överträdelse av förbudet skulle straffas med böter eller fängelse i högst sex månader.

Om denna bestämmelse, som har motsvarighet i dansk, norsk och tysk djurskyddslagstiftning, anfördes i betänkandet att en möjlighet att ådöma förbud skulle bli av värde i kampen för bättre förhållanden för djuren bl. a. därigenom att den skapade skydd mot att en person i framtiden begick förnyat djurplågeri. Utredningsmannen medgav dock att invändningar kunde resas och erinrade bl. a. om att ett förbud kunde inverka menligt på den dömdes försörjningsmöjligheter. Med hänvisning till bestämmelsen om indragning av körkort ansåg dock utredningsmannen att alltför stort avseende inte borde fästas vid denna verkan. Ytterligare två skäl kunde enligt utredningsmannen anföras mot förbudsbestämmelsen, nämligen dels svårigheten att övervaka att förbudet efterlevdes, dels att ett förbud kunde drabba även tredje man. Som exempel på det senare nämndes situationen, när en lantbrukare i god tro hade som kreatursskötare anställt en person, som av domstol hade förbjudits att syssla med djur. Intet av dessa motskäl fann utredningsmannen böra föranleda att man avstod från en förbudsbestämmelse. För att effektivisera bestämmelsen tog utredningsmannen i förslaget till djurskyddslag upp vissa regler om straff för den som hade medverkat till överträdelse av meddelat förbud.

I de yttranden som lämnades över 1938 års betänkande avstyrktes den föreslagna förbudsbestämmelsen. Den ansågs utgöra ett alltför stort ingrepp i människornas försörjningsmöjligheter. Vidare ansågs det inte vara praktiskt möjligt att kontrollera efterlevnaden av ett sådant förbud. Med hänsyn till att de som är varaktigt olämpliga att handha djur ofta blev straffria, antogs dessutom bestämmelsen om påföljd för överträdelse av förbudet bli ineffektiv.

Även under lagärendets fortsatta behandling avvisades förbudsbestämmelsen. Härvid åberopades i huvudsak samma synpunkter som hade anförts under remissbehandlingen (se prop. 1944: 43).

I *djurskyddsutredningens betänkande* år 1961 med förslag till nya bestämmelser om djurplågeri (SOU 1961: 45) framfördes ånyo förslag om en förbudsbestämmelse, som i huvudsak var utformad på samma sätt som i 1938 års förslag. En skillnad var dock att förbud enligt 1961 års förslag inte skulle kunna avse ägandet av djur. En närmare redovisning av förslaget lämnas i prop. 1965: 138.

Vid remissbehandlingen av betänkandet lämnade flertalet instanser förslaget om förbudspåföljden utan erinran eller yttrade sig därom i tillstyrkande riktning. Bl. a. framhölls att möjligheten av att ett förbud meddelas är ägnad att förstärka den avhållande effekten hos straffbudet mot djurplågeri, att förbudsbestämmelsen skulle få särskild betydelse när det gäller

psykiskt defekta djurplågåre samt att det är önskvärt att man kan tvinga en notorisk djurplågåre, som yrkesmässigt har att göra med djur, att övergå till annan verksamhet. Några remissinstanser anmälde dock tvekan om behovet och lämpligheten av den föreslagna bestämmelsen. Andra åter intog en klart avvisande hållning och framförde därvid betänkligheter av både principiell och praktisk natur. Dessa invändningar har närmare redovisats i prop. 1965: 138. Några remissinstanser satte i fråga om inte förbudet borde meddelas av administrativ myndighet i stället för av domstol.

I *proposition till 1965 års riksdag* (nr 138) togs djurskyddsutredningens betänkande upp till behandling. I propositionen anfördes i den här aktuella frågan att det från djurskyddssynpunkt uppenbart skulle vara värdefullt om man i vissa fall hade möjlighet att beröva en person rätten att handha djur. Beträffande utformningen av en förbudsbestämmelse uttalades att ett förbud, meddelat i administrativ ordning, erbjöd vissa fördelar i jämförelse med ett förbud som beslutats av domstol. Bl. a. kunde man utforma regeln så att den medgav ingripande på ett tidigare stadium, nämligen genom att släppa anknytningen till ett konstaterat djurplågeribrott och låta mera allmänna kriterier på olämplighet att handha djur vara avgörande. Trots att man således från djurskyddssynpunkt intog en positiv inställning till tanken att införa en förbudsbestämmelse av antytt slag, lades något förslag därom inte fram i propositionen. Detta motiverades med i huvudsak följande skäl. En så drastisk form av ingripande som förbud att handha djur skulle säkerligen komma att tillämpas sparsamt, varför den individualpreventiva verkan skulle bli ganska ringa. En till djurplågeribrottet knuten förbudspåföljd kunde inte heller väntas förstärka den allmänpreventiva effekten hos straffbudet i högre grad. Ett förbud kunde mycket kännbart påverka vederbörandes försörjningsmöjligheter. Sådana verkningar skulle drabba ojämnt. Härtill kom de praktiska svårigheterna att avgränsa de konkreta förbuden, så att orimligheter undveks, och att ordna behövlig kontroll.

1965 års riksdag fick vid sin behandling av ärendet ta ställning till frågan med anledning av en i anslutning till propositionen väckt motion, vari yrkades bifall till utredningens förslag. I sitt av riksdagen godkända utlåtande anslöt sig tredje lagutskottet (3LU 1965: 31) till den bedömning som hade kommit till uttryck i propositionen och fann det i vart fall inte för det dåvarande vara påkallat med någon åtgärd från riksdagens sida i frågan.

Vid *1967 års riksdag* behandlades frågan i en interpellationsdebatt i andra kammaren. Jag framhöll därvid att jag hade min uppmärksamhet riktad på problemet och att det var möjligt att 1965 års ställningstagande fick prövas om (se andra kammarens prot. 1967: 21 s. 3).

Den förut nämnda *framställningen från JO* den 10 augusti 1967 var föranledd av en anmälan, som inkom till JO i februari 1967 och vari hemställdes om utredning huruvida myndigheterna genom sitt agerande i ett angivet fall

av upprepat djurplågeri kunde anses ha utnyttjat föreliggande möjligheter att skydda djuren. JO, som inte fann skäl föreligga för antagande att vare sig hälsovårdsnämnden eller länsstyrelsen hade försummat sin tillsynsskyldighet i det aktuella fallet, framhöll att statsmakternas ställningstagande i förbudsfrågan måste prövas om, eftersom det inte kan anses godtagbart att man saknar effektiva medel att förekomma att sådana flagranta missförhållanden som de påtalade upprepas.

I *motioner till 1968 års riksdag* (I: 86 och 194 samt II: 120 och 255) yrkades att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om förslag i den här berörda förbudsfrågan.

I utlåtande över motionerna anförde tredje lagutskottet (3LU 1968: 20) bl. a. att utvecklingen efter riksdagens senaste ställningstagande i frågan år 1965 hade visat att gällande lagstiftning inte ger myndigheterna tillräckliga möjligheter att ingripa mot upprepade och grova former av djurplågeri och att de skäl som tidigare hade åberopats mot att införa en förbudspåföljd därför borde få vika. Utskottet noterade med tillfredsställelse att frågan redan hade tagits upp till förnyat övervägande inom justitiedepartementet och förutsatte att det förslag i ämnet som jag kort tid dessförinnan hade förutskickat i anslutning till mitt svar på en enkel fråga snarast möjligt skulle komma att föreläggas riksdagen. Utskottet hemställde att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört. Utlåtandet godkändes av riksdagen (rskr 1968: 110).

Förbudsfrågans reglering i Danmark och Norge

Som motsvarighet till vår djurskyddslag gäller i *Danmark* loven den 27 maj 1950 om værn for dyr. Lagen stämmer i väsentliga delar överens med djurskyddslagen i fråga om såväl innehåll som uppbyggnad. En formell skillnad föreligger såtillvida som den danska ansvarsbestämmelsen för djurplågeri har fått sin plats i dyreværnsloven. I 18 § första stycket i denna lag föreskrivs att den som genom överansträngning, vanvård eller på annat sätt behandlar djur »uforsvarligt» straffas för djurplågeri med böter, hæfte eller fängsel i högst ett år. Har behandlingen haft karaktär av misshandel, är straffet fängsel i högst ett år eller, vid återfall, i högst två år. Enligt andra stycket i samma paragraf straffas den som i övrigt överträder i lagen eller med stöd av den meddelade föreskrifter med böter eller hæfte, såvida annat inte är bestämt. 19 § första stycket innehåller bestämmelser som gör det möjligt att i dom, för alltid eller för bestämd tid, fränkänna en person rätten att äga, bruka, sköta eller slakta eller över huvud taget personligen befatta sig med djur eller visst slag av djur. Förutsättning för att sådant beslut skall kunna meddelas är att vederbörande antingen i dom har befunnits skyldig till misshandel av djur eller att han, efter att tidigare

ha gjort sig skyldig till djurplågeri eller annan överträdelse av lagens bestämmelser, ånyo befinns skyldig till sådan överträdelse. Den som bryter mot meddelat förbud straffas med böter. I 19 § andra stycket föreskrivs straff för den som, med vetskap om att förbud har meddelats annan, i sin tjänst låter denne utöva verksamhet som strider mot förbudet. Straffet är satt till böter.

I Norge gäller loven den 7 juni 1935 um dyrevern. Enligt dess 16 § straffas den som bryter mot föreskrift som meddelats i lagen eller med stöd av denna med böter eller fängelse i högst sex månader. För brott som skett av oaktsamhet är straffmaximum fängelse i tre månader. År 1951 fogades en ny paragraf till dyrevernsloven. Enligt denna paragraf kan den som på särskilt grovt sätt eller mer än en gång har förbrutit sig efter vad som sägs i 16 § för viss tid eller för alltid frändömas rätten att äga, ha, bruka, handla med och slakta eller ta befattning med husdjur. Domen kan avse alla dessa rättigheter eller en eller några av dem. Den kan också begränsas att gälla endast visst eller vissa djurslag. Att straff inte kan utdömas till följd av att det subjektiva rekvisitet brister hindrar inte att förbud meddelas. Går en dom ut på att den dömda skall fräntas djur som han innehar, skall politiet, när domen har vunnit laga kraft, ge honom en kort frist att göra sig av med djuren. Sker det inte inom den utsatta tiden, skall politiet så snart som möjligt sörja för att djuren säljs eller slaktas. Den dömda skall bära all den kostnad som kan uppkomma.

Departementspromemorian

I promemorian sägs inledningsvis att de förhållanden som har redovisats i JO-framställningen har gjort det angeläget att på nytt överväga om inte möjligheterna att komma till rätta med fall av upprepat djurplågeri och annan fortgående vanvård av djur bör förbättras. Det hävdas att grundtanken bakom djurskyddslagstiftningen oavvisligen kräver att missförhållanden av den arten — även om de numera torde vara sällan förekommande — så långt som möjligt motarbetas och förhindras. En bestämmelse om möjlighet att meddela förbud att handha djur framstår härvid som naturlig och föreslås därför bli införd i lagstiftningen. I promemorian framhålls härefter att de skäl som vid tidigare tillfällen har anförts mot förslagen att knyta en förbudsbestämmelse till ett domstolsförfarande alltjämt synes ha sin giltighet. Vidare anmärks att uppdagade missförhållanden kan vara sådana att det blir i högsta grad angeläget att man kan inskrida utan att avvakta ett eventuellt åtal och fällande dom. Det förordas därför att förbud skall kunna meddelas i administrativ ordning och oberoende av lagföring.

Enligt promemorian är det framför allt fortlöpande vanvård av djur som påkallar uppmärksamhet i förevarande sammanhang. Djurplågerifall av ut-

präglad tillfällig karaktär gäller i regel antingen vilda djur eller djur som ägs eller handhas av annan än gärningsmannen. I sådana fall torde man inte böra räkna med någon annan reaktion från samhällets sida än fällande straffdom. Med utgångspunkt härifrån synes enligt promemorian en förbudsbestämmelse böra begränsas till att avse endast sådana djur som omfattas av djurskyddslagen, dvs. husdjur och andra djur som hålls i fångenskap. Det är därför naturligt att foga in bestämmelsen i djurskyddslagen. Som utgångspunkt bör därvid tas de nuvarande reglerna i 14 §.

I promemorian erinras om att hälsovårdsnämnderna efter de ändringar av 14 § som vidtogs åren 1958 och 1965 har fått avsevärt större möjligheter än tidigare att ingripa för att avhjälpa missförhållanden med avseende på djurskyddet. Det ter sig enligt promemorian som en följdriktig utveckling av hälsovårdsnämndernas verksamhet på området att också i första hand ge nämnderna befogenheten att meddela sådana förbud varom här är fråga. Det kan enligt promemorian visserligen sättas i fråga om inte befogenheten borde förbehållas länsstyrelsen. Med hänsyn till att det inte sällan kan bli angeläget med snabba beslut, torde dock även nu ifrågavarande beslut böra tillkomma hälsovårdsnämnd. Länsstyrelse bör emellertid inte vara förhindrad att vid behov kunna meddela förbud som första instans. Om den nuvarande bestämmelsen i 14 § 2 mom. andra stycket djurskyddslagen får stå kvar oförändrad, får länsstyrelsen sådan möjlighet.

När det gäller att bestämma vad som skall kunna föranleda förbud, utgår promemorian från bestämmelserna i 14 § 2 mom. första stycket. Det föreslås sålunda att förbud skall kunna meddelas den som har åsidosatt de allmänna bestämmelserna i 2—6 §§ och 8 b § djurskyddslagen. De kategorier av djur till vars skyddande en förbudsbestämmelse ges är därmed bestämda till att omfatta djur som avses i 1 § samma lag. Vilka åtgärder eller försummelser som skall kunna föranleda ett förbud framgår av innehållet i de nyss nämnda paragraferna. Det betonas i promemorian att en förutsättning för förbud bör vara ett på visst sätt kvalificerat åsidosättande av dessa bestämmelser. Förbud bör således i allmänhet tillgripas först sedan den mildare formen av ingripande, dvs. meddelande av föreskrift, har visat sig gagnlös. Endast om ett av hälsovårdsnämnden konstaterat missförhållande är av allvarlig art, t. ex. sådant att åtal är påkallat, bör förbud kunna meddelas även om någon annan åtgärd inte har prövats dessförinnan. Om ett i en sådan situation väckt åtal sedermera ogillas, behöver det enligt promemorian inte nödvändigt föranleda att det meddelade förbudet återkallas.

Som en följd av förbudsbestämmelsens anknytning till 14 § djurskyddslagen kan man enligt promemorian anta att det i allmänhet kommer att bli djurägaren som blir föremål för ingripande, men självfallet skall förbud också kunna avse t. ex. en anställd djurskötare. Det framhålls i det sammanhanget att ett förbud givetvis inte bör få drabba annan än den som själv har gjort sig skyldig till vanvård vid handhavande av djur.

Beträffande utformningen av bestämmelsen anges i promemorian att ett förbud inte alltid behöver avse alla djur som den försumlige har hand om utan att man i vissa fall bör kunna begränsa det till visst djurslag. Om t. ex. en lantbrukare vansköter sina nötkreatur men inte övriga djur, bör förbudet sålunda kunna avse endast djur av det slag som har blivit misskött. Vidare bör enligt promemorian ett förbud ibland kunna begränsas på det sättet att det inte omfattar varje slag av sysslade med djur. Som exempel nämns att, om hästarna i ett lantbruk regelmässigt överansträngs i förekommande körslor, medan anledning saknas till erinran mot deras stall och utfodring, förbudet bör kunna begränsas till att avse endast deras brukande som dragdjur.

Enligt promemorieförslaget skall förbud ges antingen för viss tid eller för alltid. Det har inte ansetts motiverat att ange någon minimi- och maximitid, när det gäller förbud för viss tid. Trots de betänkligheter som kan anföras mot att meddela förbud för alltid torde enligt promemorian sådant förbud böra meddelas, om den försumlige inte har låtit sig rätta av flerfaldiga tidsbestämda förbudsbeslut. I en sådan situation bör djurens skydd anses väga så starkt, att hänsyn inte kan tas till att vederbörande på grund av förbudet kan bli tvungen att för sin utkomst välja annan verksamhet än den han tidigare har ägnat sig åt. Ett meddelat förbud bör kunna återkallas, när man är övertygad om att den försumlige ånyo kan anförtros djuren utan risk för vanvård.

Saknar en förbudsdrabbad ägare vilja eller förmåga att anställa annan att sköta djuren, kan det bli nödvändigt att han avhänder sig dem. Underlåter han att själv avyttra djuren, bör enligt promemorian hälsovårdsnämnden kunna försälja dem för hans räkning. Med hänsyn till svårigheten att ange i vilka fall en försäljning framstår som en nödvändig följd av ett förbud, torde man emellertid enligt promemorian inte böra meddela några föreskrifter om försäljningsförfarandet, i allt fall inte förrän någon erfarenhet har vunnits av den föreslagna lagändringen.

I promemorian hävdas att det i allmänhet inte torde möta några svårigheter att kontrollera efterlevnaden av utfärdade förbud, eftersom dessa mestadels lär komma att gälla personer som är bosatta inom den kommun där hälsovårdsnämnden har sitt verksamhetsområde. Däremot får man enligt promemorian räkna med att kontrollmöjligheten kan gå förlorad om en förbudsdrabbad flyttar till annan kommun, eftersom ett rapportsystem de olika kommunerna emellan knappast är praktiskt genomförbart.

Att straffsanktionera överträdelse av förbud bör enligt promemorian inte komma i fråga.

Remissyttrandena

Det alldeles övervägande antalet remissinstanser tillstyrker i princip förslaget att införa en bestämmelse som ger möjlighet att meddela förbud att handha djur eller lämnar förslaget utan erinran. Endast två instanser, *RLF* och *Sveriges lantbruksförbund*, ställer sig direkt avvisande. Något flera ger uttryck för tveksamhet men motsätter sig inte att en bestämmelse av den föreslagna typen kommer till stånd. Till denna grupp hör *föreningarna Sveriges häradshövdingar och stadsdomare* samt *Sveriges länspolischefer, lantbruksstyrelsen* och *Hushållningssällskapens förbund*.

De skäl som har anförts i promemorian till stöd för det framlagda förslaget vinner i allt väsentligt anslutning bland de remissinstanser som har intagit en positiv hållning till förslaget. De vitsordar sålunda allmänt att nuvarande bestämmelser i vissa fall har visat sig otillräckliga, när det har gällt att effektivt sätta stopp för fortgående vanvård av djur. Vidare framhålls att, även om dessa fall har varit relativt få, omständigheterna i dem ofta har varit sådana att det har framstått som högst otillfredsställande att samhället inte har förfogat över verksamma medel att komma till rätta med missförhållandena.

RLF och *Sveriges lantbruksförbund* anser, att de invändningar som har riktats mot tidigare förslag i ämnet alltjämt är giltiga, och framhåller att det finns anledning att se allvarligt på frågan med hänsyn till att ett förbud att handha djur kan innebära ett synnerligen allvarligt ingrepp i en persons näringsutövning. Enligt *RLF*:s mening beror förekommande vanvård oftast på oförstånd, varför upplysning och rådgivning ter sig som de mest adekvata åtgärderna från samhällets sida i sådana situationer.

Förslaget att beslut i ärenden om förbud skall fattas i a d m i n i s t r a t i v o r d n i n g godtas av remissinstanserna med ett undantag, nämligen *RLF* som hävdar att det bör ankomma på domstol att pröva förbudsfrågor. Bland övriga remissinstanser råder delade meningar i frågan om vilken myndighet som bör anförtros beslutanderätten. Några remissinstanser tillstyrker att hälsovårdsnämnderna får denna befogenhet. Flertalet av dem som yttrar sig i frågan förordar dock att beslutanderätten förbehålls länsstyrelserna. *Länsstyrelsen i Uppsala län* framhåller att det i samband med ett förbud kan aktualiseras för den enskilde betydelsefulla rättssäkerhetsfrågor och att en mängd rättsliga spörsmål kan behöva beaktas vid prövningen. Dessa omständigheter talar enligt länsstyrelsen för att låta länsstyrelserna bli beslutsmyndighet. Liknande synpunkter anföras av *länsstyrelsen i Malmöhus län*. Gentemot vad i promemorian har sagts om att behovet av snabba ingripanden motiverar att beslutanderätten läggs hos hälsovårdsnämnderna invänder *veterinärstyrelsen* att ett beslut om förbud att handha djur varken bör eller behöver fattas i brådskan. Normalt skall det tillgripas först sedan andra,

mindre ingripande åtgärder har vidtagits och visat sig verkningslösa. Styrelsen framhåller vidare, att det blir lättare att nå enhetlighet i tillämpningen av förbudsbestämmelsen, om beslutanderätten läggs hos de relativt få länsstyrelserna än om den läggs hos hälsovårdsnämnderna.

Den allmänna konstruktionen av den föreslagna förbudsbestämmelsen har föranlett endast en del smärre påpekanden. *Föreningen Sveriges polismästare* framhåller att man, när det gäller grunden för ett förbudsbeslut, i praktiken svårigen torde kunna helt släppa anknytningen till djurplågeribrottet. Föreningen förordar att bestämmelsen ges den utformningen att förbud skall kunna utfärdas — förutom i fall då meddelad föreskrift inte har iakttagits — när uppenbara skäl föreligger för misstanke om djurplågeri eller när annars missförhållanden av allvarlig art förekommer med avseende på förmåga, vilja eller insikt att vårda djur. Föreningen gör vidare gällande att det i förslaget till lagtext använda begreppet »handha» inte täcker alla tänkbara varianter av brukande, ägande och vårdande av djur och föreslår i stället en uppräknning av dessa, så att det anges att förbud kan avse att »äga, sköta, slakta eller eljest syssla med djur». *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser, att lagtexten bör utformas så, att därav framgår att förbud får tillgripas endast om andra åtgärder har visat sig verkningslösa eller om det med hänsyn till omständigheterna framstår som uppenbart gagnlöst att pröva andra åtgärder.

Uttalandet i promemorian att förbud inte skall kunna drabba annan än den som själv har gjort sig skyldig till vanvård vid handhavandet av djur har väckt kritik från några håll. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* sätter i fråga om det är tillräckligt med ett förbud som hindrar en person att handha men ej att äga djur. För att en djurägare inte indirekt skall kunna medverka till djurplågeri anser länsstyrelsen att ett förbud även bör kunna avse själva ägandet av djur. Av samma åsikt är *Svenska djurskyddsföreningen, Föreningen djurens vänner i Stockholm* och *länsveterinären i Kristianstads län*.

Tanken att ett förbud skall kunna begränsas till visst eller vissa djurslag delas av de remissinstanser som uttalar sig i frågan. *Länsveterinären i Älvsborgs län* påpekar i anslutning därtill, att konstaterade missförhållanden ibland har visat sig huvudsakligen bero på att djurägare håller alltför många djur med hänsyn till stallutrymmen och tillgång på foder. I sådana fall vore det önskvärt, om ett förbud kunde gå ut på att vederbörande inte fick hålla djur utöver ett visst antal på fastigheten i fråga. I fall då vanvården har sin grund i fallfärdiga djurbostäder borde förbudet kunna avse hållande av djur i viss byggnad om denna inte sätts i stånd.

Enligt *veterinärstyrelsen* måste ett förbud att handha djur avse varje form av handhavande. Den i promemorian framförda tanken på en begränsning i det hänseendet finner styrelsen helt orealistisk.

Beträffande giltighetstiden för ett meddelat förbud tar *länssty-*

relsen i Uppsala län avstånd från tanken att förbud skulle kunna meddelas för alltid. Länsstyrelsen menar att förbud i allmänhet bör avse bestämd tid men att också tillsvidare-förbud skall kunna förekomma i extrema fall. *Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare* samt *Sveriges veterinärförbund* förutsätter att, även om förbud gällande för alltid har meddelats och vunnit laga kraft, det skall vara möjligt att senare under åberopande av ändrade förhållanden få förbudets bestånd eller omfattning omprövat.

Från flera håll anförs att kontrollen över att utfärdade förbud efterlevs kan komma att erbjuda svårigheter. Med hänsyn till polisens allmänna skyldighet att beakta djurskyddet anser *Föreningen Sveriges polismästare* att polismyndigheten i orten bör underrättas om meddelat förbud. *Länsveterinären i Kronobergs län* förordar att den beslutande myndigheten skall lämna veterinärstyrelsen meddelande om sådana förbud och att styrelsen i sin tur skall underrätta samtliga hälsovårdsnämnder om dessa.

Göta hovrätt förklarar sig dela den i promemorian uttalade uppfattningen att en efterlevnad av förbud att handha djur ibland kan göra en tvångsförsäljning nödvändig. Enligt hovrättens mening bör föreskrifter ges om hur en sådan försäljning skall ske och hur kostnaderna för förfarandet skall tas ut. *Föreningen Sveriges länspolischefer* betonar starkt behovet av sådana föreskrifter och menar att den föreslagna lagändringen skulle bli utan effekt, om den inte kompletteras med bestämmelser om hur myndigheterna skall förfara när den som har meddelats förbud vägrar att frivilligt ställa sig beslutet till efterrättelse. *Flera länsveterinärer* är också av den meningen att bestämmelser av det slaget inte kan undvaras om syftet med förslaget skall nås.

I promemorians uttalande att det inte bör komma i fråga att föreskriva straff för överträdelse av förbud instämmer *RA*, som anför att det torde vara tillräckligt med straffbestämmelsen för djurplågeri i brottsbalken samt möjligheterna att förelägga vite och verkställa åtgärder på försumliga bekostnad. Flertalet remissinstanser har inte framfört någon erinran mot uttalandet i promemorian.

Vissa remissinstanser som yttrar sig i frågan är av motsatt uppfattning och hävdar att en straffsanktion är nödvändig för att ge avsedd verkan åt bestämmelsen och för att inskräpa den allvarliga innebörden i ett förbud. Företrädare för denna uppfattning är bl.a. *veterinärstyrelsen, länsstyrelsen i Malmöhus län* och *Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare*.

Departementschefen

Genom 1944 års djurskyddslag fick vi — vid sidan av den allmänna strafflagstiftningens bestämmelse om straffansvar för djurplågeri — för första gången en allmän reglering av frågor om vård och behandling av husdjur och andra djur i fångenskap. Djurskyddslagen innehåller bl. a. vissa allmänna bestämmelser om hur sådana djur skall behandlas. Om dessa bestämmelser åsidosätts på sådant sätt att djur kan sägas otillbörligen ha utsatts för lidande, blir bestämmelsen om ansvar för djurplågeri i 16 kap. 13 § brottsbalken tillämplig. För kontroll av att djurskyddslagens allmänna bestämmelser efterlevs har ett administrativt övervakningssystem anordnats. Enligt 14 § djurskyddslagen ankommer det i första hand på hälsovårdsnämnden i orten att utöva denna kontroll. Nämnden har rätt att använda vissa tvångsmedel för att åstadkomma rättelse av missförhållanden. Nämnden kan sålunda enligt 14 § 2 mom. meddela en försumlig djurvårdare vissa föreskrifter om vad han har att iaktta. Därvid kan vitesföreläggande begagnas som påtryckningsmedel. Underlåter någon att vidta föreskriven åtgärd, kan nämnden låta verkställa åtgärden på den försumliges bekostnad. De nu nämnda befogenheterna tillkommer också länsstyrelsen. Vidare kan nämnas att polismyndighet enligt 17 § i vissa fall kan omhänderta samt sälja eller döda djur som är utsatt för djurplågeri.

Djurskyddslagens bestämmelser torde i flertalet fall erbjuda tillräckliga möjligheter att komma till rätta med förekommande missförhållanden och att skona djur, som har utsatts för djurplågeri, från fortsatt lidande. Erfarenheten har emellertid visat att det kan förekomma fall då en person trots upprepade ingripanden från tillsynsmyndigheterna och trots fällande straffdomar för djurplågeri fortsätter att handha djur på ett sätt som står i uppenbar strid med djurskyddslagens föreskrifter. Både i det betänkande av år 1938 som låg till grund för djurskyddslagen och i det betänkande av år 1961 som föregick 1965 års ändringar i lagen föreslogs bestämmelser, som skulle göra det möjligt att under vissa förutsättningar förbjuda den som hade gjort sig skyldig till djurplågeri att i fortsättningen handha djur. Dessa förslag ledde emellertid inte till någon lagstiftningsåtgärd.

Frågan om att införa en förbudsbestämmelse har nu aktualiserats på nytt. I en promemoria, som har upprättats inom justitiedepartementet, föreslås att det i djurskyddslagstiftningen förs in en bestämmelse som gör det möjligt att meddela förbud för viss person att handha djur. Enligt promemorian kräver den principiella utgångspunkten för djurskyddslagen att missförhållanden av den art som har framkommit i ett av JO behandlat fall så långt som möjligt skall kunna motarbetas och förhindras. De förslag till förbudsbestämmelse som diskuterades vid djurskyddslagens tillkomst och i samband med 1965 års ändringar av lagen innebar, att domstol under viss förut-

sättning skulle kunna förbjuda den som hade funnits skyldig till djurplågeri att sköta, köra, slakta eller eljest syssla med djur. Det förslag som behandlades vid djurskyddslagens tillkomst omfattade också förbud att äga djur. Mot förslagen framfördes betänkligheter både av principiell och av praktisk natur. Med hänsyn till denna kritik mot de tidigare förslagen förordas i promemorian en annan konstruktion av förbudsbestämmelsen. Sålunda föreslås att det inte skall ankomma på domstol utan på administrativ myndighet, i första hand hälsovårdsnämnd, att besluta om förbud. Vidare föreslås att man överger tanken på anknytning till djurplågeribrott och i stället gör det möjligt att lägga mera allmänna kriterier till grund för ett förbud.

Enligt promemorian är det angeläget att i främsta rummet kunna inskrida med en förbudsbestämmelse vid fall av fortgående vanvård av djur. Sådan vanvård torde regelmässigt avse husdjur och andra djur som hålls i fångenskap. I promemorian anförs att det därför ter sig naturligt att begränsa bestämmelsens räckvidd till sådana djur. I enlighet härmed föreslås att den nya bestämmelsen inarbetas i djurskyddslagen.

Vid remissbehandlingen av 1938 års djurskyddsbetänkande avstyrktes den då föreslagna förbudsbestämmelsen. 1961 års förslag tillstyrktes däremot av flertalet remissinstanser. Trots detta var jag inte, när lagstiftningen reviderades år 1965, beredd att förordas ett förbud av angivet slag. Jag framhöll att det tedde sig uppenbart att det i vissa fall skulle vara värdefullt från djurskyddssynpunkt att ha en möjlighet att beröva en person rätten att handha djur (prop. 1965: 138 s. 25). Mitt ställningstagande mot ett förbud var föranlett av både principiella och praktiska skäl. Jag underströk särskilt att, även om det på andra områden fanns företeelser som i någon mån påminde om den då föreslagna förbudsbestämmelsen, man tydligen ändå här stod inför något som i stort sett var främmande för vår rättsordning. Jag betonade också att ett förbud under vissa omständigheter skulle kunna begränsa en persons försörjningsmöjligheter och frihet i andra avseenden mycket kännbart och att det var ofrånkomligt att verkningarna skulle komma att drabba ojämnt. Jag pekade vidare på svårigheterna att avgränsa de konkreta förbuden så att orimligheter undveks och på de problem som kontrollen av meddelade förbud kunde erbjuda. 1965 års riksdag anslöt sig till min bedömning och fann det i allt fall inte då påkallat med någon åtgärd i saken från riksdagens sida.

Att döma av de remissyttranden som har avgetts över den nu föreliggande promemorian har sedan remissbehandlingen av 1961 års förslag en ytterligare förskjutning av opinionen skett till förmån för en förbudsbestämmelse. Endast två remissinstanser, RLF och Sveriges lantbruksförbund, intar nu en avvisande hållning. Några uttrycker tveksamhet, dock utan att avstyrka förslaget. Det alldeles övervägande antalet remissinstanser är emellertid positivt inställda till tanken att införa en förbudsbestämmelse. Det kan sär-

skilt anmärkas, att landets samtliga länsveterinärer liksom de hälsovårdsnämnder som har yttrat sig i frågan vitsordar behovet av en sådan föreskrift.

Det är givet att de invändningar som i 1965 års lagstiftningsärende framfördes mot en förbudsbestämmelse inte har förlorat sin giltighet. De är dock inte av den karaktären att de under alla omständigheter behöver stå i vägen för en sådan justering av djurskyddslagstiftningen varom nu är fråga. En avvägning måste med andra ord göras mellan å ena sidan behovet av en sådan reform och å andra sidan tyngden i de skäl som kan anföras mot en reglering av denna typ.

Enligt min mening har behovet att effektivisera djurskyddslagstiftningen i denna punkt framträtt allt tydligare under de senaste åren. Detta intryck har ytterligare befästs efter remissbehandlingen av departementspromemorian, främst genom yttranden från länsveterinärhåll, vilka ger vid handen att de medel som myndigheterna f. n. disponerar för att tillgodose djurskyddsintressena inte är tillräckliga. Jag har därför kommit till den uppfattningen att man trots de tidigare betänkligheterna nu bör öka möjligheterna för samhället att ingripa mot den som underlåter att rätta sig efter föreskrifter som har meddelats i djurskyddssyfte och som med hög grad av sannolikhet kan antas komma att göra sig skyldig till vanvård av djur. Jag anser därför att det bör införas en bestämmelse som gör det möjligt att förebygga sådan vanvård genom förbud i vissa fall för person att handha djur.

Beträffande innehållet i en reglering av sådan innebörd vill jag anför följande.

Promemorieförslaget att beslut om förbud skall fattas i administrativ ordning har godtagits av så gott som samtliga remissinstanser. Vid frågans behandling år 1965 framhöll jag att ett administrativt förfarande enligt min mening var att föredra framför alternativet att förlägga beslutanderätten till domstol. Jag tänkte därvid bl. a. på att ett administrativt förfarande möjliggör ingripande på ett tidigare stadium. Jag är fortfarande av samma uppfattning och förordar därför, liksom departementspromemorian, att förbudet skall meddelas i administrativ ordning.

I promemorian förordas att det i första hand skall ankomma på hälsovårdsnämnd att avgöra förbudsfrågan. Flertalet av de remissinstanser som har yttrat sig i saken anser dock att beslutanderätten bör förbehållas länsstyrelsen. Jag ansluter mig till sistnämnda uppfattning. Som påpekats under remissbehandlingen kan för den enskilde betydelsefulla rättssäkerhetsfrågor aktualiseras i samband med ett förbud. Det är uppenbart att länsstyrelserna är bättre rustade än hälsovårdsnämnderna att bedöma sådana frågor. Intresset av en i möjligaste mån enhetlig tillämpning talar också mot att sprida beslutsfunktionen på ett så stort antal myndigheter som hälsovårdsnämnderna utgör. Jag förordar alltså att beslutanderätten i dessa ärenden förbehålls länsstyrelserna. Till förfarandet inför länsstyrelsen återkommer jag senare.

I enlighet med vad som har anförts i promemorian bör förbudsbestämmelsen göras tillämplig endast på sådana djur som avses i djurskyddslagen, dvs. husdjur och andra djur som hålls i fångenskap. Redan syftet med bestämmelsen — att förebygga upprepad vanvård av djur — gör en sådan begränsning av tillämpningsområdet naturlig. Därtill kommer att det i fråga om andra djur sannolikt skulle möta stora svårigheter både att bestämma det närmare innehållet i ett förbud och att kontrollera efterlevnaden av det. Som har uttalats i promemorian är det därför naturligt att anknyta förbudsbestämmelsen till djurskyddslagen.

I frågan om vilka åtgärder eller försummelser som skall kunna föranleda förbud föreslås i promemorian, att i princip samma omständigheter som kan föranleda föreskrift enligt 14 § 2 mom. djurskyddslagen skall kunna medföra ett förbud. I likhet med en så gott som enhällig remissopinion ansluter jag mig till detta förslag.

Med hänsyn till de avsevärda ingrepp i den drabbades försörjningsmöjligheter som ett förbud kan innebära och de verkningar i övrigt som detta kan få för den enskilde bör — som också har framhållits i promemorian — förbud få tillgripas endast i särskilt kvalificerade fall. Detta bör komma till uttryck i lagregleringen i fråga. Därvid bör gälla att förbud i regel skall få tillgripas först sedan vederbörande har underlåtit att efterkomma tidigare meddelad föreskrift, som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt. Även om andra vägar inte har prövats dessförinnan, bör förbud dessutom kunna meddelas när konstaterade missförhållanden i fråga om djurens vård och behandling är av allvarlig natur. I sistnämnda fall bör krävas att omständigheterna är sådana att det framstår som utsiktslöst att söka åstadkomma rättelse på annat sätt. Sistnämnda krav får anses följa av de allmänna grundsatser som gäller i fråga om tvångsåtgärder, nämligen att strängare medel får användas endast i den mån mindre ingripande åtgärder ej kan påräknas leda till åsyftat resultat, och behöver därför inte uttyckligen anges i lagtexten.

Vid bedömningen om förbud skall meddelas bör hänsyn tas såväl till de yttre förhållandena som till djurhållarens subjektiva inställning. När fråga är om personer som medvetet underlåter att sörja för vården av sina djur, trots att de har ekonomiska och andra förutsättningar därför, finns uppenbarligen mindre skäl att visa återhållsamhet än när fråga är om vad som brukar kallas den tysta vanvården, nämligen fall som har sin grund i att djurhållaren till följd av hög ålder, sjuklighet eller annat saknar både insikt om djurens belägenhet och förmåga att sköta dem på ett tillfredsställande sätt. Det är givetvis ytterst angeläget att länsstyrelserna i sådana fall går fram med särskild försiktighet och i första hand söker utnyttja de former av hjälp och bistånd som kan stå till buds.

Enligt promemoriaförslaget skall ett förbud innebära att en försumlig djurvårdare förbjuds att, för alltid eller för viss tid, själv handha djur. I den föreslagna lagtexten anges inte några olika former av handhavande. I pro-

memorian sägs vidare att endast den som själv har gjort sig skyldig till vanvård vid handhavande av djur skall kunna drabbas av förbud.

Det sist nämnda uttalandet i promemorian har föranlett kritik från några remissinstanser. Dessa framhåller, att det i vissa situationer kan finnas anledning att rikta ett förbud mot en djurägare som indirekt förorsakar vanvård, t. ex. genom att inte tillhandahålla en anställd djurskötare tillräckligt med foder åt djuren. Att i sådana och liknande fall rikta förbudet mot djurskötaren är till föga nytta från djurskyddssynpunkt.

För min del vill jag instämma i dessa remissinstansers synpunkter. Det torde inte alltid vara möjligt att nå åsyftat resultat med ett förbud som avser endast handhavande av djur. Enligt min mening bör det därför finnas möjlighet att också ålägga en försunlig djurägare att avhända sig djur som han äger och förbjuda honom att anskaffa djur av samma slag. Denna möjlighet att ingripa mot en djurägare bör användas endast i kombination med förbud att handha djur.

Jag vill också understryka att ett beslut om ingripande i någon av de föreslagna formerna inte bör ges ett vidare innehåll än vad förhållandena i de särskilda fallen motiverar och vad som krävs för att nå syftet med åtgärden. Regelmässigt bör övervägas om inte beslutet kan begränsas till visst eller vissa djurslag. Det kan antas att ingripandena i praktiken vanligen kommer att inskränkas på detta sätt. Det bör också vara möjligt att begränsa ett förbud att handha djur till visst slag av handhavande, även om det inte förefaller sannolikt att en begränsning av den typen kan bli aktuell annat än i undantagsfall. I vissa situationer kan det enligt min mening också vara befogat att ge ett beslut sådan innebörd att det utgör hinder endast mot att hålla djur utöver ett visst angivet antal.

Som uttalas i promemorian bör förbud i allmänhet ges bestämd giltighetstid. Jag delar också uppfattningen i promemorian att man kan avstå från att i lagtexten bestämma någon minimi- och maximitid för sådana förbud. För egen del anser jag dock att kortare tid än ett år och längre tid än fem år inte bör tillämpas annat än undantagsvis. Förbud bör också kunna meddelas med giltighet tills vidare. Ett förbud bör givetvis kunna återkallas, om ändrade förhållanden ger anledning därtill. Enligt min mening bör förbud inte kunna utfärdas för alltid.

En bestämmelse av det innehåll som nu har angetts bör tas in i 14 § djurskyddslagen som ett nytt moment, betecknat 4 mom. Till detta bör lämpligen föras nuvarande andra stycket i 14 § 2 mom. Härigenom kommer länsstyrelsernas befogenhet beträffande kontrollen och efterlevnaden av djurskyddslagens allmänna bestämmelser att finnas samlade i detta moment.

Beträffande länsstyrelsens beslut i förevarande ärenden bör gälla att det skall lända till omedelbar efterrättelse om ej annorlunda förordnas. En föreskrift härom bör tas in som ett tredje stycke i 14 § 4 mom.

För att länsstyrelsen skall få kännedom om de fall, då en tillämpning av bestämmelsen om förbud eller åläggande kan komma i fråga, bör skyldighet att anmäla dessa fall till länsstyrelsen åvila hälsovårdsnämnderna. En föreskrift härom bör föras in i 14 § 2 mom.

Med hänsyn till den allmänna standarden på djurskyddsområdet i vårt land och de andra medel som står till myndigheternas förfogande för att komma till rätta med vanvård av djur torde man kunna utgå från att den föreslagna bestämmelsen skall behöva tillämpas endast tämligen sällan. Det finns därför anledning förmoda, att de praktiska svårigheterna att kontrollera efterlevnaden av förbud inte skall bli alltför framträdande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter om hur denna kontroll skall anordnas. Kontrollen synes lämpligen böra utövas av hälsovårdsnämnderna genom deras tillsyningsmän. När länsstyrelse har meddelat ett förbud, bör den meddela hälsovårdsnämnden i den ort där den förbudet gäller är bosatt. Underlåter denne att rätta sig efter förbudet, bör länsstyrelsen skyndsamt underrättas därom. Flyttar han till annan ort, bör länsstyrelsen få besked också därom, så att kontrolluppgiften kan flyttas över till hälsovårdsnämnden i den nya bosättningsorten. Någon central registrering av utfärdade förbud anser jag inte vara motiverad.

När en person åläggs att avhända sig djur, bör länsstyrelsen — om det från djurskyddssynpunkt framstår som försvarligt — samtidigt föreskriva en tidsfrist, inom vilken djurägaren har att göra sig av med djuren. Underlåter han att göra detta inom den utsatta fristen eller är förhållandena sådana att han omedelbart bör skiljas från befattning med djuren, måste tvångsåtgärder kunna tillgripas. I departementspromemorian, vari föreslås förbud endast mot handhavande av djur, har inte föreslagits några bestämmelser om vilka åtgärder som skall kunna tillgripas mot djurägare som inte iakttar sådant förbud. Där hävdas att det måste anses utgöra en konsekvens av förbudet att beslutsmyndigheten också äger tillse att det efterlevs. Under remissbehandlingen har emellertid framhållits att bestämmelser om hur myndigheterna skall förfara i sådana situationer inte kan undvaras.

Som jag tidigare har nämnt ger 17 § djurskyddslagen polismyndighet befogenhet att i vissa fall omhänderta djur. Som förutsättning gäller att djuret är utsatt för djurplågeri och att rättelse inte sker på tillsägelse av polismyndigheten. Omhändertaget djur får försäljas eller dödas av polismyndigheten, om det finnes nödvändigt med hänsyn till kostnaden för djurets vård eller andra omständigheter. Denna bestämmelse kan givetvis i vissa fall utnyttjas för att tvinga fram efterlevnad av ett förbudsbeslut eller beslut om skyldighet för en person att avhända sig djur. Emellertid måste tvångsåtgärder i det syftet kunna vidtas mot djurägare också när de nyss angivna villkoren för omhändertagande inte är uppfyllda.

Enligt min mening bör underlåtenhet att efterkomma åläggande för en

djurägare att avhända sig djur föranleda att djuren omhändertas genom det allmännas försorg. Detsamma gäller om djur förvärvas i strid med förbud att anskaffa djur. Självfallet kan inte komma i fråga ett omhändertagande på längre sikt, utan ändamålet kan endast vara att djuren slutligen skall antingen säljas eller dödas. Något hinder bör därvid inte föreligga för ägaren att själv sluta försäljningsavtal efter det att djuren har omhändertagits. Jag återkommer i det följande till vissa frågor som uppkommer i sådant fall.

Med hänsyn till de vittgående ekonomiska konsekvenser som ett beslut om omhändertagande kan få bör det enligt min mening ankomma på länsstyrelsen att besluta härom. Jag förordar därför att till 17 § fogas ett andra stycke som ger länsstyrelsen befogenhet att i förevarande fall förordna om omhändertagande. Länsstyrelsens förordnande om omhändertagande bör verkställas av polismyndigheten i enlighet med de bestämmelser som 17 § nu innehåller. Det bör ankomma på polismyndigheten att efter värdering låta sälja eller döda omhändertaget djur. I det nu föreslagna andra stycket i 17 § bör tas in en bestämmelse härom. Vid omhändertagandet av djur bör polismyndigheten ha att iaktta bestämmelserna i kungörelsen den 17 november 1944 angående förfarandet vid polismyndighets omhändertagande av djur m. m. Det innebär bl. a. att veterinärbesiktning alltid skall ske. Finner veterinären att djuret bör dödas, skall det värderas av honom och en för ändamålet tillkallad trovärdig person, som är sakkunnig beträffande djur av det aktuella slaget. För besiktning och värdering får i stället för veterinär anlitas annan kunnig och trovärdig person, om djuret uppenbarligen är av ringa värde.

Beslut om omhändertagande enligt den nu föreslagna bestämmelsen bör kunna meddelas endast beträffande djur, som ägaren är skyldig att avhända sig eller som han har anskaffat i strid med förbud. Om t. ex. en anställd djurskötare eller annan person, som har annans djur om hand, inte iakttar förbud att handha djur, bör något omhändertagande av djuren inte kunna ske enbart av den anledningen. Däremot finns det givetvis möjlighet att enligt 14 § 2 mom. meddela ägaren föreskrift av innebörd att han skall se till att djurens vård inte handhas av den mot vilken förbudet har riktats. Underlåter ägaren att iaktta sådan föreskrift, torde hans försummelse i detta hänseende i vissa fall kunna betraktas som så allvarlig att han bör åläggas att avhända sig djuren och förbjudas att anskaffa nya. I särskilt allvarliga situationer bör sådant beslut kunna meddelas direkt utan föregående föreskrift.

Bestämmelsen i 18 § första stycket djurskyddslagen att rättegångsbalkens regler om beslag i tillämpliga delar gäller i fråga om åtgärd enligt 17 § bör inte avse omhändertagande, som sker med stöd av den nu föreslagna bestämmelsen i ett andra stycke av 17 §. Detta föranleder en mindre ändring av 18 §.

Omhändertagande och annan åtgärd enligt det föreslagna andra stycket i 17 § bör verkställas på bekostnad av den åläggandet eller förbudet gäller. Kostnaderna skall förskjutas av allmänna medel liksom nu är fallet med kostnader för omhändertagande enligt 17 § första stycket. Har omhändertaget djur sålts, bör kostnaden få tas ut ur köpeskillingen. Bestämmelse härom bör ges i ett nytt stycke i 19 §. Bestämmelsen bör anses gälla även när försäljning har skett till slakt. I den mån den betalningsskyldige inte godvilligt betalar kostnad som inte har kunnat tas ut ur köpeskillingen, får civil talan väckas mot honom vid allmän domstol. Om kostnaderna inte betalas, kan statsverkets fordran i stället avskrivnas i enlighet med bestämmelserna i avskrivningskungörelsen den 17 december 1965 (nr 921).

I samband med nu berört tillägg till 19 § bör vissa ändringar göras i paragrafen. Särskilt bör därvid nämnas den föreskrift i andra stycket som innebär att åklagare i vissa fall kan förpliktas återgälda statsverket kostnad som har förskjutits av allmänna medel. Eftersom åklagarväsendet och polisväsendet numera är åtskilda i organisatoriskt hänseende, har åklagare inte längre att fatta beslut om åtgärd enligt 17 §. Föreskriften fyller därför inte längre någon funktion och bör utgå.

Som jag nämnde tidigare kan det inte komma i fråga att omhändertaga djur genom det allmännas försorg annat än för begränsad tid. Är omhändertaget djur i sådant skick att det bör dödas, bör detta självfallet ske snarast möjligt. I annat fall måste omhändertagandet bestå till dess försäljning kommer till stånd. Polismyndigheten bör fritt få bestämma hur omhändertagandet praktiskt skall ordnas och på vilket sätt försäljningen skall ske. I princip bör det efter omhändertagandet stå ägaren fritt att själv sälja eller på annat sätt avhända sig djuret, innan försäljning genom polismyndighetens försorg har kommit till stånd. Det bör emellertid finnas möjlighet att hindra försök från ägarens sida att genom uppenbar skenöverlåtelse kringgå ett meddelat beslut, exempelvis genom försäljning av djuret till hemmavarande familjemedlem. Ägaren bör inte få avhända sig djuret efter omhändertagandet annat än efter särskilt tillstånd, som lämpligen kan meddelas av polismyndigheten. Genom en sådan ordning skulle man också få viss möjlighet att se till att ägaren inte träffar avtal beträffande djuret som skulle få till följd att samhället förlorade annars föreliggande möjlighet att gottgöra sig för de kostnader som omhändertagandet har föranlett. Jag föreslår därför att det som ett tredje stycke i 17 § tas in en bestämmelse om att ägaren inte utan tillstånd av polismyndigheten får förfoga över djur som har omhändertagits enligt andra stycket. Någon motsvarande bestämmelse torde inte behövas för omhändertagande enligt första stycket. För sådant omhändertagande skall rättegångsbalkens regler om beslag gälla i tillämpliga delar (18 §).

Syftet med den kontroll över att meddelade förbud och ålägganden iakttas som jag tidigare har talat om liksom med de ingripanden av tvångskaraktär som jag har föreslagit är givetvis att så långt som möjligt förhindra att djur

ägs eller handhas i strid med vad länsstyrelsen har beslutat. Det torde emellertid inte vara möjligt att helt förebygga överträdelser av sådana beslut. Enligt promemorieförslaget bör det inte komma i fråga att föreskriva straff för sådana överträdelser. Några remissinstanser har menat att en straffsanktion är nödvändig, om regleringen skall få avsedd verkan.

Enligt min uppfattning bör man i första hand sträva efter att ge de särskilda besluten sådant innehåll, att det blir möjligt att på effektivt sätt se till att de blir åttlydda. Jag anser vidare att risken att bli tvångsvis skild från djuren i flertalet fall får större avhållande effekt än ett straffhot. På grund härav är jag inte beredd att förorda någon straffsanktion av angivet slag. Som förut har sagts skall djur emellertid inte kunna omhändertas i de fall, då den som har förbjudits att handha djur inte själv är ägare till de djur som avses med förbudet. För dessa fall bör det finnas någon annan form av reaktion mot underlåtenhet att iaktta meddelat förbud än straff. Lämpligen bör länsstyrelsen ha rätt att föreskriva vite i samband med att den förbjuder annan än ägaren att handha djur. Jag förordar att en bestämmelse här-
om tas in i 14 § 4 mom.

Jag vill slutligen något beröra förfarandet i ärenden angående förbud att handha djur eller åläggande för djurägare att avhända sig djur och förbud att anskaffa sådana. Med hänsyn till att allvarliga inskränkningar i den enskildes handlingsfrihet och förvärvsverksamhet kan komma i fråga i dessa ärenden, är det uppenbarligen av vikt att ärendena handläggs på ett sätt som uppfyller höga anspråk på rättssäkerhet. Det bör sålunda inte komma i fråga att meddela beslut utan att den som ingripandet avser har haft tillfälle att skriftligen eller muntligen yttra sig i ärendet. Muntligt förhör bör hållas med honom, om han begär det. Länsstyrelsen bör givetvis vara oförhindrad att anordna förhör även utan sådan begäran. När fråga har uppkommit om förbud mot annan än djurägaren, bör tillfälle beredas även denne att yttra sig. Han kan härigenom på ett tidigt stadium få kännedom om den ifrågasatta åtgärden och på eget initiativ vidta åtgärd för att undanröja fortsatt risk för djurplågeri. För att få tillräckligt underlag för sitt beslut torde länsstyrelsen ej sällan ha anledning att besiktiga de djur varom är fråga. Några uttryckliga bestämmelser i djurskyddslagen angående utredningsförfarandet torde emellertid inte behövas, eftersom det torde vara tillräckligt med de handläggningsbestämmelser som finns i länsstyrelseinstruktionen den 30 maj 1958 (nr 333) samt vedertagen förvaltningsrättslig praxis i ärenden som gäller enskilds rätt. Jag vill i sammanhanget erinra om att en allmän lagstiftning om förvaltningsförfarandet är under övervägande (jfr SOU 1968: 27).

Enligt nuvarande ordning prövas besvär mot länsstyrelsens beslut i ärenden om föreskrift eller tillstånd enligt djurskyddslagen av regeringsrätten. Motsvarande ordning bör gälla beträffande talan mot länsstyrelsens beslut om förbud eller åläggande enligt 14 § 4 mom. och om omhändertagande av djur

enligt 17 § andra stycket. En uttrycklig bestämmelse härom bör tas in i regeringsrättslagen. Jag avser att senare i dag anmäla förslag härom.

De förordade ändringarna i djurskyddslagen bör träda i kraft den 1 januari 1969.

Hemställan

I överensstämmelse med vad jag har anfört i det föregående har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag angående *ändring i lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd*. Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Jag hemställer att lagrådets utlåtande över lagförslaget inhämtas enligt 87 § regeringsformen genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Margit Edström

Departementspromemorians

förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 14 § 2 mom. lagen den 19 maj 1944

(nr 219) om djurskydd

Härigenom förordnas, att 14 § 2 mom. lagen den 19 maj 1944 om djurskydd skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

14 §.

2 mom. Åsidosätter någon vad i 2—6 §§ eller 8 b § stadgas, äger hälsovårdsnämnden, i den mån ej särskilda bestämmelser äro gällande, meddela erforderlig föreskrift om vad han jämlikt nämnda paragrafer har att iakttaga. Nämnden äger ock i sådant fall stadga vite. Underlåter någon att vidtaga föreskriven åtgärd, äger nämnden, där det anses nödigt, verkställa åtgärden på den försumliges bekostnad. Nämnden äger förordna, att dess beslut omedelbart skall lända till efterrättelse. Den som är missnöjd med nämndens beslut äger däröver anföra besvär hos länsstyrelsen.

2 mom. Åsidosätter någon vad i 2—6 §§ eller 8 b § stadgas, äger hälsovårdsnämnden, i den mån ej särskilda bestämmelser äro gällande, meddela erforderlig föreskrift om vad han jämlikt nämnda paragrafer har att iakttaga. Nämnden äger ock i sådant fall stadga vite. Underlåter någon att vidtaga föreskriven åtgärd, äger nämnden, där det anses nödigt, verkställa åtgärden på den försumliges bekostnad. *Har den försumlige icke ställt sig meddelad föreskrift till efterrättelse eller befinnes eljest att missförhållanden av allvarlig art föreligga i avseende å djurens vård, må nämnden, om det från djurskyddssynpunkt finnes påkallat, förbjuda den försumlige att för viss tid eller för alltid själv handhava djur som avses i denna lag eller visst sådant djurslag.* Nämnden äger förordna, att beslut, som i detta stycke avses, omedelbart skall lända till efterrättelse. Den som är missnöjd med nämndens beslut äger däröver anföra besvär hos länsstyrelsen.

För avhjälpande — — — — — tillkommer hälsovårdsnämnden.

Denna lag träder i kraft den — — —

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd**

Härigenom förordnas, dels att 14 § 2 mom. och 17—19 §§ lagen den 19 maj 1944 om djurskydd¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels att till 14 § skall fogas ett nytt moment, 4 mom., av nedan angiven lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***14 §.**

2 mom. Åsidosätter någon — — — — — hos länsstyrelsen.

För avhjälpande av missförhållande i avseende å djurskyddet äger länsstyrelsen samma befogenheter som enligt första stycket tillkommer hälsovårdsnämnden.

Föreligga sådana omständigheter att förbud enligt 4 mom. andra stycket kan komma i fråga, skall hälsovårdsnämnden göra anmälan därom till länsstyrelsen.

4 mom. För avhjälpande av missförhållande med avseende å djurskyddet äger länsstyrelsen samma befogenheter som enligt 2 mom. första stycket tillkommer hälsovårdsnämnden.

Underlåter någon att efterkomma föreskrift, som meddelats enligt 2 mom. första stycket och som är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt, eller föreligger i annat fall missförhållande av allvarlig natur i fråga om djurs vård eller behandling, äger länsstyrelsen meddela den försumlige förbud att handha djur eller visst slag av djur. Är den försumlige ägare av djuret eller djuren, äger länsstyrelsen dessutom meddela honom åläggande att avhända sig djuret eller djuren och förbud att anskaffa djur eller visst slag av djur. Riktas förbud att handha djur mot annan än ägaren, må det förenas med vite. Förbud enligt

¹ Senaste lydelse av 14 § 2 mom. se 1965:728 och av 17—19 §§ se 1946:865.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

detta stycke skall avse viss tid eller gälla tills vidare.

Länsstyrelsens beslut skall lända till omedelbar efterrättelse om ej an-norlunda förordnas.

17 §.

Är djur ————— döda det.

Iakttagare djurägare ej åläggande att avhända sig djur eller förbud att anskaffa djur, äger länsstyrelsen förordna att djuret skall omhändertagas genom polismyndighetens försorg. Det ankommer på polismyndigheten att efter värdering låta försälja eller döda djuret.

Sedan omhändertagande enligt andra stycket skett, må ägaren ej förfoga över djuret utan tillstånd av polismyndigheten.

18 §.

I fråga om åtgärd som i 17 § sägs gälla i tillämpliga delar vad i rättegångsbalken är stadgat om beslag; dock skall, om ej rätten utsatt annan tid, åtal för djurplågeriet väckas inom en vecka från det åtgärden vidtogs.

Närmare bestämmelser angående förfarandet, när djur omhändertages, meddelas av Konungen.

I fråga om åtgärd som i 17 § första stycket sägs gäller i tillämpliga delar vad i rättegångsbalken är stadgat om beslag; dock skall, om ej rätten utsatt annan tid, åtal för djurplågeriet väckas inom en vecka från det åtgärden vidtogs.

Närmare bestämmelser angående förfarandet, när djur omhändertages enligt 17 §, meddelas av Konungen.

19 §.

Kostnad som ————— allmänna medel.

Har talan väckts om ansvar för djurplågeri, skall domstolen vid målets avgörande pröva, huruvida nämnda kostnad skall till statsverket återgäldas av åklagaren eller av den tilltalade. Ej må åklagaren därtill förpliktas i annat fall än då den åtgärd som föranlett kostnaden blivit av honom utan skäl vidtagen eller fastställd.

Har djuret ————— medel förskjutits.

Har i fall som avses i 17 § första stycket talan väckts om ansvar för djurplågeri, skall domstolen vid målets avgörande pröva, huruvida kostnad som förskjutits av allmänna medel skall återgäldas till statsverket av den tilltalade.

Kostnad för omhändertagande och annan åtgärd enligt 17 § andra stycket skall återgäldas av den åläggandet eller förbudet gäller. Har omhän-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

*dertaget djur försålts genom polis-
myndighetens försorg, må kostnad
för omhändertagandet samt för vård
eller annan åtgärd med djuret utta-
gas ur köpeskillingen.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 7 november 1968.

N ä r v a r a n d e:

f. d. justitierådet	LIND,
justitierådet	ALEXANDERSON,
regeringsrådet	RINGDÉN,
justitierådet	CONRADI.

Enligt lagrådet den 4 november 1968 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 18 oktober 1968, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Anders Wijkström.

Lagrådet yttrade:

14 §.

Särskilda svårigheter lär uppkomma i de vanliga fall då kreatur sålts på avbetalning med äganderättsförbehåll. Eftersom köparen inte i förevarande sammanhang kan anses som ägare till djuren, kan åläggande att avhända sig dem inte meddelas honom. Ett förbud för köparen att handha djuren kan försätta denne i ett läge där någon lösning är svår att finna. Han kan ej tvinga säljaren att låta köpet gå åter. Och han gör sig skyldig till olovligt förfogande om han utan säljarens samtycke själv säljer djuren. Ofta har han inte ekonomisk möjlighet att anlita annans biträde med djurens handhavande och att lega ut djuren är ej heller någon praktiskt framkomlig väg. Vad åter angår säljaren saknas vanligen den förutsättningen för ingripande mot honom att han visat försumlighet. Det är för övrigt inte säkert att säljaren, ens om han på grund av yppade missförhållanden i fråga om djurens vård eller behandling skulle vilja få köpet att gå åter, kan få återgång till stånd. Liknande svårigheter kan tänkas uppstå också i andra fall där annan än ägaren visat försumlighet. Såsom exempel kan nämnas en hundgård som mottager djur till inackordering. Här åsyftade svårigheter har icke berörts i remissprotokollet. Föreligger djurplågeri kan djuren omhändertagas med stöd av 17 § första stycket i det remitterade förslaget (17 § första

stycket första punkten enligt den avfattning lagrådet föreslår). I vissa fall kan 20 § tillämpas. På den föreliggande utredningen är det inte möjligt att bedöma behovet av åtgärder i övrigt. Det torde vara lämpligt att utvecklingen på området ägnas uppmärksamhet.

I anledning av att i lagrådsremissen återges ett under förberedelsearbetet gjort uttalande, som möjligen kan missförstås, vill lagrådet för tydlighetens skull framhålla att, enligt den föreslagna lydelsen av 4 mom. andra stycket, där angivna förbud och åläggande kan riktas även mot aktiebolag, förening eller annan juridisk person.

Utdömmande av vite som förelagts av administrativ myndighet ankommer på allmän domstol, om ej annat föreskrivits. Domstolen skall därvid pröva, att vitesföreläggandet gjorts av behörig myndighet, att det tillkommit i laga ordning och att dess innehåll inte strider mot lag. Den legalitetsprövning som sålunda äger rum när viten utdöms av domstolarna innebär en inte oväsentlig hämsko på obehörig maktutövning och utgör ett värdefullt komplement till den laglighetskontroll som genom regeringsrättens verksamhet och på annat sätt äger rum inom förvaltningen.

Förslaget upptar en bestämmelse om att förbud att handha djur kan förenas med vite; dock får vitesföreläggande inte användas mot djurägaren. Vitets utdömmande i fall då förbudet inte iakttagits ankommer på allmän domstol. Om förbudet grundats på att djurskötare — varmed här och i det följande avses den som handhar djur utan att vara dess ägare — underlåtit att efterkomma föreskrift som meddelats av hälsovårdsnämnd med stöd av någon av bestämmelserna i 2—6 §§ eller 8 b § djurskyddslagen, skall enligt vad nyss sagts domstolen pröva om den åberopade bestämmelsen var tillämplig på fallet och om hälsovårdsnämndens föreskrift var av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt. Har det överträdde förbudet grundats på att genom djurskötarens förvållande åstadkommits missförhållande av allvarlig natur i fråga om djurs vård eller behandling, skall domstolen pröva om sådant missförhållande verkligen förelegat.

Att vitesföreläggande enligt förslaget inte skall användas mot djurägare sammanhänger uppenbarligen med att ett annat effektivare tvångsmedel står till buds gentemot honom, nämligen att djuret eller djuren tas ifrån honom enligt 17 § andra stycket i det remitterade förslaget. Det måste emellertid anses vara mindre följdriktigt, att djurskötaren och djurägaren inte skall ha samma möjligheter att få lagligheten av ett förbud prövat. Detta kan bli särskilt påfallande i händelse både djurägare och hos honom anställd djurskötare brutit mot förbud eller åläggande. Antag att missförhållande med hänsyn till djurskyddet ansetts föreligga på en lantgård och att djurägaren av länsstyrelsen meddelats förbud att handha djur och ålagts att sälja de djur han har samtidigt som hans djurskötare också meddelats förbud — i hans fall förenat med vite — att handha djur. Båda fortsätter med hanteringen. Polismyndigheten tar djuren och säljer dem. Hälsovårds-

nämnden vänder sig till åklagaren och hemställer att han skall föra talan mot djurskötaren om vitets utdömande. Inför domstolen gör djurskötaren gällande, att vitesföreläggandet var olagligt, och domstolen ger honom rätt. Då är emellertid djuren för länge sedan sålda, och djurägaren har inte haft motsvarande möjlighet att få sin sak prövad.

En ordning som leder till sådana konsekvenser — även om de i praktiken måste bli sällsynta — bör undvikas. Detta torde knappast kunna åstadkommas på annat sätt än att möjligheten att förelägga vite med åtföljande prövning av allmän domstol slopas, trots de olägenheter som är förknippade med en sådan lösning. Under de förhandenvarande omständigheterna bör införandet av en straffsanktion kunna försvaras. Det bör alltså enligt lagrådets mening stadgas att den som överträder förbud att handha djur skall straffas med dagsböter. Vid straffmätningen bör, när det gäller djurägare, tas hänsyn till den förlust han lider genom att djuren tagits från honom.

Lagrådet förordar följaktligen att tredje punkten i 4 mom. andra stycket får utgå och att i 21 § dels i första stycket efter ordet stadgas insättes »eller överträder sådant förbud att handhava djur varom sägs i 14 § 4 mom. andra stycket» dels till första stycket fogas »Dömes djurägare för överträdande av förbud att handhava djur, skall vid straffets bestämmande tagas hänsyn till den förlust han må hava lidit genom att hans djur omhändertagits.»

17—19 §§.

Förslaget öppnar möjlighet att på ett tidigt stadium ingripa i administrativ väg mot vanskötsel av djur. Om djurägare ej iakttagit åläggande att avhända sig djur eller förbud att anskaffa djur, kan länsstyrelsen jämlikt 17 § andra stycket under vissa omständigheter förordna att djuret skall omhändertagas genom polismyndighetens försorg, och därefter skall följa försäljning eller avlivande av djuret. Vid sidan av denna nya möjlighet bibehålls den befogenhet som redan nu tillkommer polismyndighet att omhändertaga djur, utsatt för djurplågeri, ett omhändertagande som även det kan leda till försäljning eller avlivande. I fråga om beslutanderätt, överklagande och ersättningsskyldighet för kostnader gäller olika regler för de båda slagen av omhändertagande. Enligt lagrådets mening bör man eftersträva större enhetlighet härutinnan. Djurplågerifall torde utan olägenhet kunna behandlas i den ordning som förslaget tillskapar. Det torde däremot möta svårighet att i djurplågerifallen frångå principen att ersättningsskyldigheten för kostnader skall vara beroende av utgången i djurplågerimålet.

Lagrådet förordar i enlighet med det sagda att de förevarande paragraferna erhåller följande lydelse.

»17 §.

Är djur utsatt för djurplågeri och sker ej rättelse på tillsägelse av polismyndigheten, hälsovårdsnämnden eller länsstyrelsen, äger länsstyrelsen för-

ordna att djuret skall omhändertagas genom polismyndighetens försorg. Om sådant omhändertagande må länsstyrelsen även förordna, därest djurägare ej iakttagit åläggande att avhända sig djur eller förbud att anskaffa djur. Länsstyrelsens beslut skall lända till omedelbar efter rättelse om ej annorlunda förordnas.

Det ankommer på polismyndigheten att efter värdering låta sälja eller döda djur som omhändertagits. I fall som avses i första stycket första punkten må polismyndigheten i stället föranstalta om vård av djuret tills vidare.

Närmare bestämmelser angående förfarandet, när djur omhändertages, meddelas av Konungen.

18 §.

Sedan djur omhändertagits, må ägaren ej förfoga över det utan tillstånd av polismyndigheten.

19 §.

Kostnad som föranledes av åtgärd enligt 17 § skall förskjutas av allmänna medel.

Dömes någon i fall som avses i 17 § första stycket första punkten för djurplågeriet, skall kostnaden återgäldas av denne. I fall som avses i samma stycke andra punkten skall kostnaden återgäldas av den åläggandet eller förbudet gäller. I övrigt skall kostnaden stanna å statsverket.

Har omhändertaget djur sålts genom polismyndighetens försorg må kostnad, som skall återgäldas av ägaren, uttagas ur köpeskillingen. Är i fall som avses i 17 § första stycket första punkten åtal för djurplågeriet väckt mot ägaren när köpeskillingen inflyter, skall polismyndigheten, i avbidan på domstolens prövning i ansvarsfrågan, av köpeskillingen innehålla ett belopp som svarar mot kostnaden.»

Angående 17 § vill lagrådet ytterligare anföra följande.

Länsstyrelsens förordnande att djur skall omhändertas av polismyndigheten bör uppenbarligen kunna verkställas utan hinder av att det inte vunnit laga kraft. Härför torde erfordras en uttrycklig bestämmelse, helst som 14 § 4 mom. innehåller föreskrift om omedelbar verkställighet av där avsedda beslut. I enlighet härmed har i lagrådets ovan återgivna förslag till avfattning av 17 § upptagits en föreskrift med detta innehåll.

Enligt en av lagrådet samtidigt härmed handlagd remiss angående ändringar i regeringsrättslagen skall besvär över länsstyrelsens beslut om förbud eller åläggande enligt 14 § 4 mom. och om omhändertagande enligt 17 § prövas av regeringsrätten. Hos regeringsrätten kan klaganden begära inhibition av länsstyrelsens beslut. Han har på detta sätt erhållit en möjlighet att hindra, att en för honom ofördelaktig åtgärd, t. ex. att hans djur dödas, tillgripes innan länsstyrelsens beslut vunnit laga kraft.

Sedan omhändertagandet skett, ankommer det på polismyndigheten att efter värdering låta försälja eller döda djuret. Det torde ligga i sakens natur att, sedan polismyndigheten bestämt vad som skall ske, beslutet omedelbart verkställas. Någon uttrycklig föreskrift om att så får förfaras torde inte vara behövlig. Emellertid får förutsättas att polismyndighet, innan den beslutar att omhändertaget djur skall dödas, ger ägaren rådruum att anskaffa godtagbar köpare till djuret, såvida inte djurets tillstånd eller omständigheterna i övrigt nödvändiggör att djuret omedelbart avlivas. Får djurägaren vetskap om att polismyndigheten ämnar döda djuret, har han i och för sig möjlighet att begära inhibition hos länsstyrelsen; polismyndighetens beslut kan nämligen överklagas hos länsstyrelsen och länsstyrelsens beslut i sin tur hos Kungl. Maj:t, där besvären handlägges i statsrådet (jfr det ovan nämnda förslaget om ändringar i regeringsrättslagen).

Beträffande den av lagrådet föreslagna bestämmelsen i 17 § andra stycket andra punkten vill lagrådet framhålla att avsikten inte är att regeln skall medföra någon ändrad inriktning av hittillsvarande praxis.

Tydligt är att sedan dom fallit med anledning av åtal för djurplågeri, djuret i regel bör antingen återställas till ägaren eller också säljas eller dödas.

Angående 19 § är följande att märka.

Stadgandet i första stycket kommer att ha oförändrad lydelse men får så tillvida ändrad innebörd att det gäller även kostnad som uppkommer till följd av länsstyrelsens förordnande enligt 17 § första stycket andra punkten.

I anledning av föreskriften i 19 § andra stycket första punkten bör framhållas att domen i djurplågerimålet i fortsättningen icke skall innehålla beslut om återgäldande, eftersom frågan är reglerad i själva lagen.

Lagrådet vill vidare erinra om vad departementschefen anfört om civil talan vid domstol mot den som inte godvilligt betalar kostnad.

Rätt att uttaga kostnadsersättning ur köpeskillning har, såsom framgår av tredje stycket i 19 §, ansetts föreligga endast i förhållande till ägaren.

21 §.

Lagrådet erinrar om vad som anförts under 14 §.

Övergångsbestämmelse

De ändringar som nu föreslagits torde göra en övergångsbestämmelse nödvändig. Denna kan förslagsvis erhålla följande lydelse: »Är djur vid lagens ikraftträdande omhändertaget enligt hittills gällande lag, skall denna alltjämt äga tillämpning beträffande omhändertagandet och kostnaden därför.»

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 8 november 1968.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtande över förslag till *lag angående ändring i lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd*.

Föredraganden redogör för lagrådets utlåtande och anför.

Med anledning av lagrådets synpunkter i anslutning till 14 § vill jag betona, att paragrafen inte torde komma att tillämpas i något större antal fall. Av dessa kan på sin höjd ett fåtal komma att avse djur, beträffande vilka avtal om avbetalningsköp gäller. Det finns därför inte anledning att över-skatta de svårigheter som kan föreligga för det fall att djur köpts på avbetaling med äganderättsförbehåll. Enligt min mening bör länsstyrelsen i avbetalningsfallen överväga att meddela köparen förbud att handha djuren. I ärendet får dock först utredas vilka möjligheter köparen har att ställa sig ett sådant förbud till efterrättelse. Som jag har anført i remissprotokollet skall ägaren beredas tillfälle att yttra sig, om förbud mot annan kommer i fråga, och följaktligen har länsstyrelsen i de berörda fallen att träda i kontakt med avbetalningssäljaren. Det torde inte vara uteslutet att man därvid kan med säljarens medverkan åstadkomma en lösning av situationen. Ytterligare föreligger, som lagrådet har påpekat, möjligheten att förordnande om omhändertagande av djuret meddelas enligt 17 § första stycket i det remitterade förslaget. Med hänsyn till det anförda anser jag, att det bör finnas goda möjligheter att komma till rätta med svårigheterna i de nu berörda fallen.

I anslutning till det av lagrådet nämnda exemplet att innehavare av hundgård, som mottar djur till inackordering, visar försumlighet vill jag erinra om att det enligt 8 a § djurskyddslagen krävs tillstånd för att driva sådan verksamhet yrkesmässigt eller i större omfattning. Sådant tillstånd kan vid behov återkallas vilket leder till att hundarna måste återställas till ägarna.

Om mot förmodan kommande erfarenheter skulle visa att det behövs ytterligare bestämmelser för att lösa nu behandlade frågor, är jag beredd att överväga sådana.

Vad sedan angår lagrådets förslag att införa straff för den som bryter mot förbud att handha djur vill jag till en början framhålla att jag, som framgår av det remitterade protokollet, i mina tidigare överväganden har ansett vitesförbud och möjligheten att omhänderta djur vara tillräckliga sanktioner för underlåtenhet att iaktta förbud eller åläggande.

Lagrådet har i och för sig inte ansett att de i remissprotokollet föreslagna sanktionerna skulle vara otillräckliga men har av andra skäl önskat att möjligheten att förelägga vite ersätts av en bestämmelse om straff för den som bryter mot förbud att handha djur. Som motivering för sitt förslag har lagrådet anfört de konsekvenser som kan uppkomma när förbud att handha djur har meddelats mot både ägaren och skötaren av vanvårdat djur. I sådana fall kan allmän domstol i mål om utdömmande av vite för djurskötaren vid prövning av lagligheten i förbudsbeslutet komma till annan uppfattning än länsstyrelse eller regeringsrätten i fråga om förbud för djurägaren.

Som lagrådet har framhållit måste sådana fall i praktiken bli sällsynta. Vidare kan påpekas att en eventuell skillnad i bedömningen av förbuds laglighet kan vara förklarlig med hänsyn till att de båda förbudsbesluten gäller olika personer. Även om det är något tveksamt om de skäl som lagrådet har anfört är tillräckliga för att motivera den förordade ändringen, vill jag inte motsätta mig lagrådets förslag i denna del. Den förordade bestämmelsen i 14 § 4 mom. andra stycket om vitesåläggande bör alltså utgå och i 21 § första stycket bör föras in ett tillägg om straffansvar för den som överträder förbud att handha djur.

Beträffande 17 § i det remitterade förslaget har lagrådet vänt sig mot att enligt paragrafen kommer att finnas två slag av omhändertagande, för vilka skall gälla olika regler i fråga om beslutanderätt, överklagande och ersättningskyldighet för kostnader. För att nå större enhetlighet har lagrådet föreslagit bestämmelser som innebär att samtliga fall behandlas i den ordning som det remitterade förslaget tillskapar. En sådan ändring medför dels vissa följdändringar i 18 och 19 §§, dels en ny *övergångsbestämmelse* på sätt närmare framgår av lagrådets utlåtande.

Jag finner lagrådets förslag innebära en förbättring och biträder därför detta. Jag instämmer också i lagrådets uttalanden i anslutning till de föreslagna bestämmelserna.

Utöver vad som följer av det anförda bör en mindre redaktionell jämkning vidtas i lagförslaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga förslaget med de angivna ändringarna.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnel Anderson